

Dorothy Law Nolte (1924–2005), specialistă în consilierea familiei, a avut cele mai diverse ocupații după ce a scris, în 1954, pentru rubrica ei săptămânală din revista californiană *Torrance Herald*, poemul care urma să o facă celebră, *Children Learn What They Live*. A ținut cursuri de educație a copiilor adresate părinților, a înființat o grădiniță, a lucrat ca instructor pentru gravide în vederea nașterii, a promovat o tehnică de reducere a stresului. A fost căsătorită de două ori și a avut patru copii.

N-a prețuit niciodată pe deplin impactul poemului său. „Pur și simplu l-am scris și i-am dat drumul în lume, unde s-a mișcat, după cât se pare, în virtutea propriului impuls“, spunea autoarea într-un interviu recent.

Rachel Harris, prietena și colaboratoarea lui Dorothy Law Nolte, este psihoterapeut specializat în probleme familiale.

DOROTHY LAW NOLTE
RACHEL HARRIS

Copiii învață ceea ce trăiesc

EDUCAȚIA
CARE INSUFLĂ VALORI

Cuvânt înainte de
JACK CANFIELD, coautor al volumului
Supă de pui pentru suflet

Traducere din engleză de
LUANA STOICA

<i>Cuvânt înainte</i>	9
<i>Introducere</i>	13
Copiii învață ceea ce trăiesc	19
Dacă trăiesc în critică și cicăleală, copiii învață să condamne	21
Dacă trăiesc în ostilitate, copiii învață să fie agresivi	29
Dacă trăiesc în teamă, copiii învață să fie anxioși	36
Dacă trăiesc înconjurați de milă, copiii învață autocompătimirea	44
Dacă trăiesc înconjurați de ridicol, copiii învață să fie timizi	52
Dacă trăiesc în gelozie, copiii învață să simtă invidia	59
Dacă trăiesc în rușine, copiii învață să se simtă vinovați	66
Dacă trăiesc în încurajare, copiii învață să fie încrezători	76
Dacă trăiesc în toleranță, copiii învață răbdarea	84
Dacă trăiesc în laudă, copiii învață prețuirea	92
Dacă trăiesc în acceptare, copiii învață să iubească	101
Dacă trăiesc în aprobare, copiii învață să se placă pe sine	107
Dacă trăiesc înconjurați de recunoaștere, copiii învață că este bine să ai un țel	115
Dacă trăiesc împărțind cu ceilalți, copiii învață să fie generoși	122

Dacă trăiesc în onestitate, copiii învață respectul pentru adevăr	132
Dacă trăiesc în corectitudine, copiii învață să fie drepti	145
Dacă trăiesc în bunăvoință și considerație, copiii învață respectul	153
Dacă trăiesc în siguranță, copiii învață să aibă încredere în ei și în ceilalți	160
Dacă trăiesc în prietenie, copiii învață că e plăcut să trăiești pe lume	167

Cuvânt înainte

de Jack Canfield

coautor al volumelor *Supă de pui pentru suflet*
și *Supă de pui pentru sufletul mamei*

Am descoperit poemul «Copiii învață ceea ce trăiesc» (vezi p. 17 a acestei cărți – n. ed.) la începutul anilor '70, pe când scriam o carte despre cum li se poate construi copiilor, la orele de curs, respectul de sine. M-am îndrăgostit instantaneu de aceste versuri și le-am multiplicat pentru toți profesorii din școala la care predam. Fiecare vers părea să conțină o afirmație pe care o intuiam a fi absolut adevărată. Am fost uluit de câtă înțelepciune puteau conține atât de puține cuvinte.

Nu m-am gândit nici o clipă că o voi întâlni vreodată pe autoarea versurilor. Și totuși, câțiva ani mai târziu, la o conferință de psihologie, am cunoscut-o pe Dorothy Law Nolte, venită acolo împreună cu soțul ei, Claude. Cei doi au avut amabilitatea de a mă invita în camera lor și m-au tratat cu toată bunăvoința, delicatețea, încurajarea și prietenia despre care scrisese Dorothy în poemul ei. A fost o seară pe care n-o voi uita niciodată. Nu cred că ei au bănuit vreo clipă ce influență au avut iubirea și grija lor asupra unui tânăr pedagog care încerca să învețe să se iubească pe sine și să-și învețe și elevii să se iubească și să se accepte așa cum sunt.

«Copiii învață ceea ce trăiesc» mi-a servit drept ansamblu de principii călăuzitoare în relațiile cu elevii și, mai târziu, în relația cu cei trei fii ai mei. Așa cum se întâmplă cu toate principiile referitoare la viață și la educația copiilor, este mai ușor să vorbești ori să scrii despre ele decât să le pui în practică.

POVESTEA POEMULUI

«COPIII ÎNVAȚĂ CEEA CE TRĂIESC»

Am scris «Copiii învață ceea ce trăiesc» în 1954 pentru un ziar local din sudul Californiei, ziar în care dețineam o rubrică săptămânală dedicată vieții creative de familie. Pe atunci eram deja mama a doi copii, o fetiță de 12 ani și un băiat de nouă. Predam un curs despre viața de familie în cadrul unui program educațional pentru adulți, la o școală locală din district, și eram șefa catedrei de puericultură la o școală sanitară. Nu-mi imaginam că poemul meu era menit să devină clasic în domeniu, în lumea întreagă.

«Copiii învață ceea ce trăiesc» era felul meu de a răspunde la întrebările părinților care îmi frecventau cursurile dedicate vieții de familie. Încercam să explic ce înseamnă să fii părinte. În anii '50, părinții își creșteau copiii spunându-le ce să facă și ce să nu facă. Ideea de a-l călăuzi pe copil nu prea era cunoscută. «Copiii învață ceea ce trăiesc» recunoștea faptul că părinții exercită o influență primordială asupra copiilor prin intermediul exemplului propriu, devenind astfel modelul lor în viața de zi cu zi.

De-a lungul anilor, «Copiii învață ceea ce trăiesc» a fost prezent în multe conferințe și dezbateri. Prin intermediul departamentului Ross Products de la Abbott Laboratories Inc., o versiune prescurtată a lui le este înmănată, în maternități, celor care devin părinți, precum și medicilor pentru cabinetele lor. Poemul a fost tradus și publicat în zece limbi. Profesori și preoți din toată lumea l-au inclus în programa cursurilor lor

pentru pedagogi și părinți. Oriunde ar fi folosit poemul meu, sper să servească drept ghid și sursă de inspirație pentru părinții care se confruntă cu cea mai dificilă sarcină a vieții lor – creșterea propriilor copii.

«Copiii învață ceea ce trăiesc» pare să aibă o existență de sine stătătoare. De când a fost publicat pentru prima oară s-a imbarcat într-o călătorie pe cont propriu. Poemul a fost modificat, prescurtat și adaptat de mii de ori – în general fără știința mea. Uneori cuvintele mi-au fost schimbate pentru a sluji unui anumit scop. Într-o zi, intrând într-o librărie, am descoperit un afiș: «Dacă trăiește printre cărți, copilul învață să fie înțelept.» Poemul a apărut sub multe titluri: «Crezul copiilor», «Crezul părinților», «Ce învață copilul», ba chiar, în Japonia, sub indevatul «Învățăturile indianului american» (se pare că traducătorul a crezut că poemul reprezenta o culegere de maxime amerindiene destinate părinților). Și totuși, el a supraviețuit.

N-am luat în serios majoritatea modificărilor aduse poemului; unele însă s-au dovedit opuse punctului meu de vedere. La un moment dat, cineva a schimbat ultimul vers în «Dacă trăiesc în acceptare și prietenie, copiii învață să găsească dragostea în lume». Consider că este incorect să promiți dragostea sau chiar să încurajezi căutarea dragostei în lume. Dragostea vine din interior. O persoană iubitoare generează dragoste, iar aceasta se transmite de la un om la altul. Dragostea nu este o comoară sau un bun de consum, ca să poată fi găsită. Versul final scris de mine sună așa: «Dacă trăiesc în prietenie, copiii învață că e plăcut să trăiești pe lume.» Era vorba de a institui un climat de așteptare optimistă, pozitivă în timp ce copiii explorează lumea înconjurătoare.

Dacă veți vedea poemul «Copiii învață ceea ce trăiesc» într-o revistă, pe peretele din casa cuiva sau lipit pe un frigider, veți intra în contact cu viața de dincolo de cuvinte, chiar dacă sub versuri nu e indicat nici un autor sau e menționat «autor necunoscut».

Timpuri în schimbare. Pe măsură ce lumea s-a schimbat am modificat și eu poemul. Cea mai semnificativă schimbare de structură a fost consecința unei mai mari sensibilități față de problema sexelor. Inițial poemul fusese scris sub forma: «Dacă trăiește..., copilul învață...» În anii '80 i-am dat o formă universală: Dacă trăiesc..., copiii învață...

Cam tot atunci am separat un vers complex, «Dacă trăiesc în onestitate și corectitudine, copiii învață adevărul și să fie drepti», în două versuri mai explicite: «Dacă trăiesc în onestitate, copiii învață adevărul» și «Dacă trăiesc în corectitudine, copiii învață să fie drepti». Copiii percep onestitatea și corectitudinea ca pe două calități distincte. Modificarea a accentuat totodată faptul că adevărul și dreptatea sunt valori diferite. În 1990 am adăugat un vers nou: «Dacă trăiesc în bunăvoință și considerație, copiii învață respectul.» Odată cu pronunțarea caracterului multicultural al societății noastre, am vrut să încurajez dezvoltarea respectului ca fundament al acceptării diferențelor dintre oameni.

Pe când lucram la această carte, am reflectat din nou asupra versului «Dacă trăiesc în onestitate, copiii învață adevărul». Prin anii '50, când am scris poemul, noțiunea de «adevăr» mi se părea suficient de clară. Și totuși, la peste patru decenii distanță, am ajuns să înțelegem că există mai multe adevăruri, la fel cum există mai multe nuanțe de gri. Așa că am hotărât să modific versul în «Dacă trăiesc în onestitate, copiii învață respectul pentru adevăr». Consider că exprimă o așteptare mai realistă, aceea a descoperirii, de către copii, a propriei bunăcredințe.

Forma tipărită la începutul acestei cărți reprezintă versiunea completă, adusă la zi, a poemului meu.

Cuvintele ne unesc. De-a lungul anilor m-am bucurat de momente de intimitate spontană cu oameni care descopereau că sunt autoarea poemului «Copiii învață ceea ce trăiesc». O

mamă mi-a spus: «Poate că n-o să vă placă, dar eu v-am pus poemul în baie.» Era singurul loc în care se putea bucura de o anume intimitate. Se retrăgea acolo ori de câte ori simțea nevoia unor clipe de liniște, pentru a-și aminti să se prețuiască pe sine ca părinte. Un tată mi-a spus că agățase un exemplar al poemului meu deasupra bancului de lucru din garaj. «Îl citesc când simt că mi-a ajuns până peste cap», mi-a zis el. În ambele cazuri, «Copiii învață ceea ce trăiesc» le-a oferit acestor părinți o cale de a-și descoperi nevoia unor clipe de izolare pentru a se aduna și a-și redobândi perspectiva asupra lucrurilor.

Recent, o bunică mi-a zis că poemul o îndrumă în relația ei cu nepoții. Spunea că a fost pentru ea ca o Biblie în perioada când și-a crescut copiii, iar acum îl folosește cu generația următoare. O altă mamă mi-a scris că poemul «a fost prima mea lecție de educație a copiilor». Atâtia oameni mi-au împărtășit relația lor personală cu «Copiii învață ceea ce trăiesc» încât am ajuns să înțeleg că poemul le poate servi ca inspirație pentru genul de părinte pe care ar vrea să-l întruchieze.

Poemul meu transmite un mesaj simplu și clar: copiii învață neîncetat de la părinții lor. Copiii dumneavoastră vă sorb din priviri. Poate că nu sunt atenți la ceea ce le *spuneți* să facă, dar sunt cu siguranță atenți la ceea ce *faceți* efectiv. Sunteți primele și cele mai viguroase modele ale lor. Părinții se pot strădui să le insuflă copiilor anumite valori, însă aceștia vor absorbi, în mod inevitabil, valorile care le sunt transmise prin intermediul comportamentului, sentimentelor și atitudinii părinților lor în viața de zi cu zi. Felul în care vă exprimați și vă controlați propriile sentimente devine un model pe care copiii dumneavoastră și-l vor aminti toată viața.

Cred că fiecare copil este o făptură unică și are un nucleu de creativitate și înțelepciune care îi aparține numai lui. Este privilegiul părinților să fie martorii înfloririi personalității copilului și să îngăduie frumuseții acesteia să strălucească în lume.

Îmi place să cred că poemul meu a rezistat probei timpului, oferind o abordare rațională a educației copiilor pentru generații întregi de părinți. El vă reamintește că vă puteți găsi timp ca să vă contopiți din nou cu ceea ce e important pentru dumneavoastră în viața de familie. Sper ca poemul și cartea de față să vă călăuzească și să vă inspire să aveți încredere în intuiția și în sentimentele proprii atunci când vă creșteți copiii. Nu uitați să apreciați și să îngrijiți cu iubire resursele interioare ale copiilor dumneavoastră și modul în care își afirmă personalitatea pe măsură ce învață cum să participe și să contribuie la viața de familie. În felul acesta puteți crea un parteneriat cu copiii dumneavoastră, care va încuraja împlinirea, dăruirea și evoluția laolaltă, ca familie.

Când îmi citesc pentru prima oară poemul, părinții spun adesea «știi asta!». Așa este – probabil că știți. Poemul vă conectează, într-adevăr, cu ceea ce știți deja în sinea dumneavoastră. Intenția mea este ca această carte să explicitizeze sensul fiecărui vers din «Copiii învață ceea ce trăiesc». Îmi place să-mi imaginez că ne adunăm laolaltă și discutăm despre viața alături de copii. Sper să aveți sentimentul că este vorba de o experiență împărtășită și mai sper ca poemul meu să devină viu și palpabil pentru dumneavoastră. Copiii *învață*, într-adevăr, ceea ce trăiesc. Apoi cresc și ajung *să trăiască* ceea ce au învățat.

Dorothy Law Nolte

*Dacă trăiesc în critică și cicăleală,
copiii învață să condamne.*

*Dacă trăiesc în ostilitate,
copiii învață să fie agresivi.*

*Dacă trăiesc în teamă,
copiii învață să fie anxioși.*

*Dacă trăiesc înconjurați de milă,
copiii învață autocompătimirea.*

*Dacă trăiesc înconjurați de ridicol,
copiii învață să fie timizi.*

*Dacă trăiesc în gelozie,
copiii învață să simtă invidia.*

*Dacă trăiesc în rușine,
copiii învață să se simtă vinovați.*

*Dacă trăiesc în încurajare,
copiii învață să fie încrezători.*

*Dacă trăiesc în toleranță,
copiii învață răbdarea.*

*Dacă trăiesc în laudă,
copiii învață prețuirea.*

*Dacă trăiesc în acceptare,
copiii învață să iubească.*

*Dacă trăiesc în aprobare,
copiii învață să se placă pe sine.*

*Dacă trăiesc înconjurați de recunoaștere,
copiii învață că este bine să ai un țel.*

*Dacă trăiesc împărțind cu ceilalți,
copiii învață generozitatea.*

*Dacă trăiesc în onestitate,
copiii învață respectul pentru adevăr.*

*Dacă trăiesc în corectitudine,
copiii învață să fie drepti.*

*Dacă trăiesc în bunăvoință și considerație,
copiii învață respectul.*

*Dacă trăiesc în siguranță,
copiii învață să aibă încredere în ei și în ceilalți.*

*Dacă trăiesc în prietenie,
copiii învață că e plăcut să trăiești pe lume.*

DOROTHY LAW NOLTE

Dacă trăiesc în critică și cicăleală,
copiii învață să condamne

Copiii sunt ca bureții. Absorb tot ce facem, tot ce spunem. Învață în fiecare clipă de la noi, indiferent dacă suntem sau nu conștienți de asta. Dacă adoptăm o atitudine critică – plângându-ne de ei, de alții ori de lumea care ne înconjoară –, le arătăm cum să-i condamne pe ceilalți sau, și mai rău, cum să se condamne pe ei înșiși. Îi învățăm să vadă mai curând ce este rău în lume decât ce este bun.

Putem critica în nenumărate feluri – prin cuvinte, prin tonul vocii, prin comportament sau chiar printr-o privire. Toți știm să condamnăm din priviri ori să dăm o tentă critică vorbelor noastre. Copiii mici sunt foarte sensibili la felul în care sunt spuse lucrurile și le pun la inimă. Un părinte îi poate spune copilului «E timpul să plecăm», fără ca vorbele lui să transmită mai mult decât acest mesaj. Un alt părinte, grăbit și nerăbdător, poate rosti aceleași cuvinte într-un fel care să sugereze «Ești rău pentru că te tândălești atât». Deși nici una dintre variante nu va avea neapărat efectul scontat, copilul va recepționa diferit cele două mesaje și există riscul ca al doilea să-i dea un sentiment de nemulțumire de sine.

Nu are sens să ne ascundem, toți avem momente când ne sare țandăra din nimic. Criticăm cu toții din când în când. Și o facem, poate, chiar de față cu copiii noștri. Nu este însă totuna cu a trăi într-un climat de critică permanentă, cu atenția ațintită asupra depistării greșelii. Indiferent de obiectul lor, criticile frecvente au un efect cumulativ, dând o tentă negativă, intolerantă,

vieții de familie. Ca părinți avem de ales: putem crea o atmosferă sufletească critică și acuzatoare sau una tolerantă și încurajatoare.

În febra momentului. Abby are șase ani și stă la masa din bucătărie aranjând într-o cană de plastic plină cu apă floricelele culese de ea. Deodată, cana se răstoarnă, umplând totul cu apă, frunze și flori. Abby stă udă în mijlocul dezastrului și plânge în hohote. Mama ei vine într-o clipită.

«Vai de mine! Cum poți fi atât de neîndemânică?» exclamă ea exasperată.

Am spus cu toții asemenea lucruri. Reacționăm fără să gândim. Vorbele ne ies pe gură atât de repede încât ne surprind și pe noi. Poate că suntem obosiți. Poate că suntem preocupați de ceva fără nici o legătură cu ce s-a întâmplat. Indiferent de motiv, nu e prea târziu să schimbăm tonul și să evităm ca un asemenea incident mărunț să capete proporții exagerate, afectând sentimentul valorii de sine al copilului. Dacă mama lui Abby s-ar opri, s-ar calma și și-ar cere scuze că a țipat, curățenia s-ar face mult mai repede. Abby ar fi, poate, stânjenită de incident, nu însă și de propria persoană. Pe de altă parte, dacă mama lui Abby continuă să-și critice fata, Abby ar putea începe să se considere o ființă incompetentă și neîndemânică.

Știu, nu e ușor să ne înfrânăm supărarea chiar dacă suntem conștienți că asta ar fi spre binele copiilor noștri. Cei mai mulți dintre noi trebuie să facem eforturi considerabile pentru a ne înțelege și a ne controla reacțiile afective.

Ne-ar fi de mare ajutor să avem pregătit un răspuns alternativ de genul «Cum s-a întâmplat?». O asemenea formulare pune accentul pe incident, nu pe copil. În felul acesta, preîntâmpinăm sentimentul de inadecvare și de eșec al copilului și pregătim terenul pentru învățarea constructivă. Încurajând copilul să explice succesiunea evenimentelor, puteți să urmăriți alături

de el cum un lucru a condus la altul și să descoperiți, poate, împreună cum ar trebui procedat pe viitor.

Unele accidente pot fi preîntâmpinate acordând mai mult timp planificării și impunând, de la bun început, anumite limite. În general, copiii vor să ne mulțumească, așa că le putem face viața mai ușoară spunându-le clar ce vrem de la ei. Sugestiile noastre trebuie să fie specifice și adecvate vârstei, și trebuie formulate astfel încât să-i ofere copilului informații concrete de care el să se poată folosi pentru a-și adapta comportamentul.

Într-o zi ploioasă, Ben, un puști de patru ani, i-a spus mamei sale că el și prietenul lui ar vrea să facă animale din plastilină. Mama tocmai se ocupa de niște facturi scadente, așa că putea pur și simplu să spună «foarte bine» și să-i lase pe băieți să se descurce singuri. Ea însă și-a lăsat treburile, a luat o perdea veche de baie pe care o păstrase special pentru asemenea ocazii, a întins-o pe jos și le-a explicat băieților: «Stați aici, în mijloc, ca s-o putem întinde complet. O să fie loc berechet pentru ferma voastră cu animale.»

În timp ce copiii frământau plastilina pe perdeaua de plastic, Ben a întrebat-o pe maică-sa: «Putem să luăm niște cuțite de la bucătărie?»

«Fără cuțite, a zis mama. Cuțitele nu sunt jucării. Ce-ați spune de niște instrumente pentru tăiat aluatul?»

«Grozav. Și niște linguri de lemn, nu-i așa?» a continuat băiatul.

«Sigur că da, a zis mama lui Ben, scoțând din sertare o serie de ustensile de bucătărie. Și nu uitați, băieți, o să trebuiască să mă ajutați după aia să fac ordine.»

Chiar dacă pentru mama lui Ben acele câteva minute acordate băieților au însemnat o întrerupere din treburile ei, ea are toate șansele să fie scutită atât de adunatul resturilor de plastilină de pe covor, cât și de efortul de a nu-i critica pe copii. În același timp, faptul că ea s-a implicat de la bun început i-a dat lui Ben ocazia să negocieze ustensilele de bucătărie cu care dorea să se

joace. Deși o asemenea abordare îți ia timp, ea lasă loc opțiunilor și le oferă copiilor șansa de-a lua decizii. Iar faptul că au un cuvânt de spus în deciziile de zi cu zi îi ajută să-și construiască o imagine de sine pozitivă – aceea de persoane competente.

Să fim cinstiți, nu avem întotdeauna timpul sau inspirația necesare pentru a aborda lucrurile așa cum am dori. Într-o zi, o prietenă de-a mea o zorea pe fiica ei de cinci ani, Katie, să plece mai repede pentru că aveau de făcut o serie de drumuri, inclusiv la coafor pentru a o tunde pe fetiță. Pe drum, prietena mea i-a spus lui Katie: «Grăbește-te, scumpo! Mergem să te tunzi și nu vreau să întârziem.»

Brusc, Katie a făcut o criză de toată frumusețea, tipând și plângând că nu vrea să se tundă. Supărată, mama i-a spus că e «încăpățânată», iar Katie s-a infuriat atât de tare încât n-a mai putut scoate o vorbă. Poate că în ochii unui adult mama lui Katie nu a avut o atitudine critică, dar mesajul recepționat de fetiță a fost «Ești rea pentru că ești încăpățânată».

În cele din urmă, după ce s-a mai liniștit, Katie a reușit să-i explice mamei că nu mai voia să poarte breton, așa că nu voia să-l tundă. Înțelegând că acesta fusese singurul motiv al scandalului, mama o privi uimită. «Bine, draga mea, zise ea, o să-i explicăm asta frizerului. N-o să-l lăsăm să-ți taie bretonul.» Dacă prietena mea s-ar fi gândit să discute toate astea cu Katie la micul dejun, ar fi reușit probabil să evite criza aceea atât de chinuitoare pentru amândouă.

Și totuși, oricât am fi de flexibili și de răbdători, oricât am reuși să anticipăm lucrurile, vor exista întotdeauna momente în care vom intra în conflict cu copiii noștri. Problema care se pune într-o asemenea situație este cum să rezolvăm conflictul cu cât mai puține consecințe nefaste. Când ajungem într-un impas nimeni nu câștigă. Mama lui Katie a respectat dreptul fiicei ei de a decide cum să fie tunsă. Dându-le voie copiilor să aibă controlul în chestiuni minore, creăm încrederea necesară pentru a negocia pe viitor, când ei vor deveni adolescenți, de-

cizii mult mai importante. Crescând conștienți de faptul că îi vom asculta și le vom respecta părerile, copiii vor accepta mai ușor să discute cu noi și să coopereze la rezolvarea problemelor cu adevărat grave.

Vorba dulce mult aduce. De cele mai multe ori ne criticăm copiii doar ca să-i încurajăm să facă lucrurile mai bine, să fie mai buni. Poate că la fel au procedat și părinții noștri cu noi când eram copii. Sau poate că recurgem la critici când suntem oboșiți ori stresați. Copiii însă nu privesc criticile ca pe o încurajare. Pentru un copil critica pare mai curând un atac la persoană și există mai multe șanse să-i provoace o atitudine de autoapărare decât una de cooperare. În plus, copiilor mici le este greu să înțeleagă că nu ei sunt inacceptabili, ci comportamentul lor.

Asta nu înseamnă însă că nu le putem spune copiilor că nu ne place ceea ce fac. Dacă ne acordăm răgazul de a cântări impactul cuvintelor noastre, putem spune exact ce vrem fără a minimaliza respectul de sine al copilului. Indiferent ce s-a întâmplat, putem să-i dăm de înțeles că *el* e în ordine, deși ceea ce a făcut nu este.

Când a auzit zgomotul de sticlă spartă, tatăl lui William a ghicit totul. A intrat calm în camera de zi, a cărei pardoseală era acoperită de cioburi. Fiul său, în vârstă de opt ani, stătea de cealaltă parte a ferestrei, în curte. O expresie de uluire și teamă i se putea citi pe chip. Băta de baseball zăcea pe jos, lângă el, iar mingea se afla în mijlocul camerei, pe podea.

«Acum știi de ce există regula „Nu juca niciodată baseball aproape de casă“, William?», îl întreabă tatăl.

Băiatul privi în pământ.

«Știu, tată. Dar am fost atent.»

«Nu, Will, regula nu se referă la atenție. Se referă la distanță.»